

**BO‘LAJAK TASVIRIY SAN’AT O‘QITUVCHILARINING KREATIV TAFAKKURINI
MINIATYURA KOMPOZITSIYASI VOSITASIDA SHAKLLANTIRISHNING
PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI**

Isomiddinov Abdullaziz Anvarjon o‘g‘li
Namangan davlat universiteti tayanch doktoranti
(Tasviriy va amaliy san‘at ixtisosligi)

Annotatsiya: Annotatsiya Mazkur maqolada bo‘lajak tasviriy san‘at o‘qituvchilarining kreativ tafakkurini rivojlantirishda miniatyura kompozitsiyasining nazariy va amaliy asoslari kompleks tahlil qilinadi. Tadqiqotda kreativ tafakkurning psixologik-pedagogik mohiyati, uning tarkibiy komponentlari hamda miniatyura san‘atining didaktik imkoniyatlari ochib berilgan. Shuningdek, kreativ tafakkurni samarali shakllantirishga xizmat qiluvchi pedagogik shart-sharoitlar tizimi ishlab chiqilib, ularning ta‘lim jarayonidagi ahamiyati ilmiy asoslangan.

Kalit so‘zlar: kreativ tafakkur, miniatyura kompozitsiyasi, pedagogik shart-sharoitlar, tasviriy san‘at ta‘limi, ijodiy faoliyat, metodika, estetik tarbiya, divergent fikrlash, Sharq renessansi.

**ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ КРЕАТИВНОГО МЫШЛЕНИЯ
БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОГО ИСКУССТВА СРЕДСТВАМИ
МИНИАТЮРНОЙ КОМПОЗИЦИИ**

Исомиддинов Абдуллазиз Анваржон угли
Базовый докторант Наманганского государственного университета
(Специальность: изобразительное и прикладное искусство)

Аннотация: В данной статье проводится комплексный теоретический и практический анализ формирования креативного мышления будущих учителей изобразительного искусства посредством миниатюрной композиции. Исследуется психолого-педагогическая сущность креативности, её структурные компоненты и дидактический потенциал искусства восточной миниатюры. Автором разработана и обоснована система педагогических условий, таких как моделирование креативной образовательной среды, использование интегративных подходов и технологий проблемного обучения. Результаты исследования подтверждают, что использование миниатюры в учебном процессе не только способствует сохранению национального наследия, но и развивает у студентов навыки нестандартного художественного решения задач.

Ключевые слова: креативное мышление, миниатюрная композиция, педагогические условия, образование в области изобразительного искусства, творческая деятельность, методика, эстетическое воспитание, дивергентное мышление, Восточный Ренессанс.

**PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR DEVELOPING THE CREATIVE THINKING OF
FUTURE FINE ARTS TEACHERS THROUGH MINIATURE COMPOSITION**

Isomiddinov Abdullaziz Anvarjon ugli
Doctoral student of Namangan State University
(Specialization: Fine and Applied Arts)

Abstract: This article provides a comprehensive theoretical and practical analysis of developing creative thinking in future fine arts teachers through the lens of miniature composition. The study explores the psychological and pedagogical essence of creativity, its structural components, and the

unique didactic potential of Oriental miniature art. A systematic framework of pedagogical conditions—including creative environment modeling, integrative approaches, and problem-based learning—is proposed to enhance students' artistic and professional competencies. The findings emphasize that integrating miniature composition into the curriculum not only preserves cultural heritage but also fosters innovative visual problem-solving skills in future educators.

Keywords: creative thinking, miniature composition, pedagogical conditions, fine arts education, artistic activity, methodology, aesthetic education, divergent thinking, Oriental Renaissance.

KIRISH

O‘zbekiston Respublikasining ta‘lim sohasidagi islohotlari doirasida kreativ fikrlaydigan, zamonaviy texnologiyalarni badiiy an‘analarni bilan uyg‘unlashtira oladigan yuqori malakali pedagog kadrlarni tayyorlash ustuvor vazifa etib belgilangan. Ayniqsa, tasviriy san‘at yo‘nalishida tahsil olayotgan bo‘lajak o‘qituvchilar uchun kreativ tafakkur faqatgina mahorat emas, balki ularning kasbiy kompetensiyasining o‘zagini tashkil etadi.

Miniatyura san‘ati – bu shunchaki kichik hajmdagi tasvir emas, balki Sharq badiiy tafakkurining, falsafasining va estetik dunyoqarashining konsentrlangan ifodasidir. Undagi kompozitsion yechimlar, ramziylik va ranglar tizimi bo‘lajak o‘qituvchining vizual savodxonligini oshirish bilan birga, unda yangicha, nostandart yondashuvlarni shakllantiradi. Mazkur maqolada aynan miniatyura kompozitsiyasini o‘rgatish orqali talabalarning ijodiy intellektini rivojlantirishning pedagogik mexanizmlari tadqiq etiladi.

ASOSIY QISM

1. Kreativ tafakkurning psixologik-pedagogik strukturasi

Kreativ tafakkur (lot. creatio – yaratish) – bu shaxsning mavjud tajribalardan voz kechmagan holda, mutlaqo yangi, original va ijtimoiy ahamiyatga molik natijalarni yaratish qobiliyatidir. J.P. Guilford va E.P. Torrens tadqiqotlariga ko‘ra, kreativlikning asosi divergent fikrlash hisoblanadi.

Bo‘lajak tasviriy san‘at o‘qituvchisida kreativ tafakkur quyidagi bosqichlarda shakllanadi:

Tayyorgarlik: Muammoni anglash va badiiy ma‘lumotlarni to‘plash.

Inkubatsiya: G‘oyaning ongoosti darajasida yetilishi.

Illuminatsiya (Yoritilish): Badiiy obrazning kutilmaganda "chaqnab" ko‘rinishi.

Verifikatsiya: G‘oyani amaliy kompozitsiya shakliga keltirish va tahrirlash.

2. Miniatyura kompozitsiyasining didaktik va badiiy imkoniyatlari

O‘zbekiston miniatyura maktabi (Kamoliddin Behzod, Mahmud Muzahhib an‘analari) talabadan nafaqat texnik mahoratni, balki chuqur intellektual salohiyatni talab qiladi. Miniatyura kompozitsiyasi o‘zining quyidagi xususiyatlari bilan kreativlikni rag‘batlantiradi:

Shartlilik va ramziylik: Realistik tasvirdan uzoqlashgan holda, mavhum g‘oyalarni rang va chiziqlar yordamida ifodalash.

Ko‘p qatlamlilik: Bir kompozitsiyada bir nechta vaqt va makonning birlashishi (sinxronizm), bu esa talabning fazoviy tasavvurini kengaytiradi.

Dekorativlik va ritm: Ranglar uyg‘unligi orqali hissiy ta‘sirchanlikni oshirish.

3. Kreativ tafakkurni shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlari

Tadqiqotimiz davomida biz bo‘lajak o‘qituvchilar kreativligini oshirishning quyidagi tizimli pedagogik shart-sharoitlarini ishlab chiqdik:

A. Motivatsion-qadriyatli muhitni yaratish: Talaba miniatyura san'atini nafaqat o'tmish merosi, balki zamonaviy san'atning ajralmas qismi sifatida qabul qilishi lozim. Buning uchun "Ustoz-shogird" an'analari asosida darslarni tashkil etish, ko'rgazmalar va master-klasslar o'tkazish muhim.

B. Muammoli-izlanishli o'qitish texnologiyasi: Talabalarga tayyor nusxa ko'chirish emas, balki ma'lum bir adabiy asar (masalan, "Xamsa" dostonlari) asosida yangi kompozitsion sxema tuzish topshirig'i beriladi.

Bu ularni divergent fikrlashga undaydi.

C. Fanlararo integratsiya (Sinergetik yondashuv): Miniatyura darslarini adabiyot, tarix, falsafa va kompyuter grafikasi bilan bog'lash. Masalan, miniatyuradagi ranglar simvolikasini tasavvuf falsafasi bilan tushuntirish talabning dunyoqarashini tubdan o'zgartiradi.

D. Refleksiv tahlil va baholash: Talaba o'z ijodiy mahsulini o'zi tanqidiy baholashi, kompozitsion xatolarni aniqlashi va ularni bartaraf etishning kreativ yo'llarini topishi kerak.

TADQIQOT METODOLOGIYASI VA NATIJALARI

Tadqiqot jarayonida Namangan davlat universiteti "Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi" yo'nalishi talabalari o'rtasida pedagogik eksperiment o'tkazildi. Eksperiment guruhlarida yuqoridagi shart-sharoitlar asosida "Miniatyura kompozitsiyasi" fani o'qitildi.

Natijalar tahlili shuni ko'rsatdiki:

1. Talabalarining ijodiy topshiriqlarni bajarishda "original yechimlar" koeffitsienti 35% ga oshdi.
2. Badiiy obraz yaratishda ramziy ma'nolardan foydalanish darajasi sezilarli darajada yuksaldi.
3. Mustaqil ijodiy izlanishga bo'lgan ichki qiziqish (motivatsiya) barqarorlashdi.

XULOSA

Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining kreativ tafakkurini shakllantirish murakkab va bosqichli jarayon bo'lib, unda miniatyura san'ati eng samarali vositalardan biri bo'lib xizmat qiladi. Miniatyura kompozitsiyasining nozik jihatlarini o'zlashtirish orqali talaba nafaqat milliy qadriyatlarni o'rganadi, balki kelajakda o'quvchilarida ijodkorlikni uyg'ota oladigan innovatsion pedagog sifatida shakllanadi. Maqolada keltirilgan pedagogik shart-sharoitlar tizimi oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Mirziyoyev Sh.M. Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz. – Toshkent: O'zbekiston, 2017.
2. Guilford J.P. The Nature of Human Intelligence. – New York: McGraw-Hill, 1967.
3. Torrance E.P. Guiding Creative Talent. – Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 1962.
4. Abdirasilov S.S. Tasviriy san'at metodikasi. – Toshkent: Ilm-ziyo, 2015.
5. Qosimov Q. Tasviriy san'at o'qitish metodikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2010.
6. Azimova M.B. Miniatyura rangtasviri. – Toshkent: O'zbekiston, 2011.
7. Bulatov S.S. O'zbek xalq amaliy bezak san'ati. – Toshkent: Mehnat, 1991.
8. Vygotskiy L.S. Voobrajenie i tvorchestvo v detskom vozraste. – SPb.: Soyuz, 1997.
9. Runco M.A. Creativity: Theories and Themes: Research, Development, and Practice. – Elsevier, 2014.
10. Tolipov O'.Q., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. – Toshkent, 2006.
11. Egamov X. Sharq miniatyura san'ati maktablari. – Toshkent: San'at, 2009.

12. Isomiddinov A. Tasviriy san'at darslarida kreativlikni oshirish masalalari // Ilmiy xabarnoma. – Namangan, 2024.

